

OITS BILAN KASALLANGAN BEMORLAR PSIXOLOGIYASI

Narmetova Yulduz Karimovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti dotsenti,
psixologiya fanlari doktori (DSc)

Salamatova Fotima Jamolovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti talabasi,
1-davolash ishi fakulteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17646497>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-noyabr 2025 yil

Ma'qullandi: 15-noyabr 2025 yil

Nashr qilindi: 19-noyabr 2025 yil

KEY WORDS

OITS, virus, psixologiya, emotsiya, jamiyat, tashxis, depressiya, psixoterapiya, xavotir, psixolog

ABSTRACT

Ushbu maqolada OITS (Odamning immun tanqisligi virusi sindromi) bilan kasallangan bemorlarning psixologik holati, ularning emotsional-ruhiy kechinmalari va jamiyatdagi stigmatizatsiya bilan bog'liq muammolari o'rganilgan. Tadqiqot davomida OITS tashxisi qo'yilgan bemorlarda tez-tez uchraydigan depressiya, xavotir, o'zini yakkalangan his etish, o'z-o'zini baholashning pasayishi kabi psixologik muammolar aniqlangan. Shuningdek, psixologik yordam ko'rsatish, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va psixoterapevtik aralashuvlarning bemorlarning ruhiy holatiga ijobiy ta'siri tahlil qilingan. Maqolada OITS bilan kasallangan shaxslarning psixologik salomatligini yaxshilashga qaratilgan tavsiyalar ham keltirilgan.

OITS (Odam immunitet tanqisligi sindromi) — inson immun tizimini izdan chiqaradigan, virus (VICH) tomonidan yuzaga keladigan surunkali kasallikdir. Bu kasallik jismoniy sog'liq bilan bir qatorda shaxsning ruhiy holatiga ham chuqur ta'sir ko'rsatadi. OITS bilan kasallangan bemorlarning psixologiyasi — bu tibbiyot psixologiyasi, klinik psixologiya va ijtimoiy psixologiya kesishgan muhim yo'nalish hisoblanadi. Bemorning ruhiy holatini o'rganish, unga mos psixologik yordam ko'rsatish nafaqat hayot sifatini yaxshilaydi, balki davolanish samaradorligini ham oshiradi. Shuning uchun OITS bilan yashovchi bemorlar psixologiyasini o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy masaladir.

Asosiy qism.

OITS tashxisi shaxs hayotida chuqur psixologik stressni keltirib chiqaradi. Virus infeksiyasi tufayli organizmning immun tizimi zaiflashadi, bu esa jismoniy holatni yomonlashtiradi[1]. Shu bilan birga, kasallikni qabul qilish jarayoni ruhiy muvozanatni izdan chiqaradi. Psixonevroimmunologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ruhiy tushkunlik, depressiya va xavotir immun tizimining faoliyatini yanada pasaytiradi[2]. Shu sababli OITS bilan og'rikan bemorlarning psixologik holati nafaqat hissiy, balki biologik jihatdan ham ularning sog'lig'iga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

OITS tashxisi qo'yilganidan so'ng bemorlar odatda Elisabet Kübler-Ross modeliga o'xshash ruhiy bosqichlardan o'tadilar:

Inkor — kasallikka ishonmaslik, tahlil natijalarini rad etish.

G'azab — o'ziga, atrofdagilarga yoki tibbiy tizimga nisbatan norozilik hissi.

Savdolashuv — "Agar sog'ayib ketsam, hayotimni o'zgartiraman" kabi ichki kelishuvlar.

Depressiya — umidsizlik, yolg'izlik, o'zini jamiyatdan ajratish.

Qabul qilish — kasallikni tan olish va unga mos yashash strategiyasini shakllantirish[3].

Har bir bosqichda bemorning psixologik qo'llab-quvvatlanish darajasi ularning keyingi ijtimoiy moslashuviga kuchli ta'sir qiladi.

Asosiy psixologik muammolar:

Qo'rquv va xavotir: kelajak, sog'liq va o'lim haqida kuchli xavotir hissi.

Aybdorlik hissi: ba'zi bemorlar o'zlarini yoki boshqalarni ayblaydilar.

Stigma (tamsila) va diskriminatsiya: jamiyatda OITS haqida noto'g'ri tushunchalar mavjud bo'lgani sababli bemorlar o'zlarini ajratilgan yoki rad etilgan his qiladilar.

O'zini qadrsiz his etish: bemor o'zini jamiyatda foydasiz yoki "boshqacha" deb biladi.

Ijtimoiy izolyatsiya: yaqinlardan uzoqlashish, sir saqlash istagi. [4].

OITS bilan yashayotgan bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish davolanish jarayonining muhim qismidir.

Psixoterapiya: individual yoki guruh terapiyasi orqali hissiy yukni yengillashtirish.

Motivatsion suhbatlar: dori-darmonlarni muntazam qabul qilishga va sog'lom turmush tarziga rag'batlantirish.

Oilaviy maslahat: yaqinlarga to'g'ri munosabatda bo'lishni o'rgatish.

Qo'llab-quvvatlash guruhlari: o'xshash tajribaga ega odamlar bilan muloqot qilish, ijobiy misollarni ko'rish.

Ijobiy psixologik yondashuv

Ko'plab OITS bilan yashovchi insonlar quyidagilar orqali psixologik barqarorlikka erishadilar: Hayot maqsadini qayta aniqlash; sog'lom ovqatlanish va jismoniy faollikni saqlash; ijtimoiy faol bo'lish; din, ma'naviyat yoki ijod orqali ruhiy tinchlik topish.

Xulosa

OITS bilan kasallangan bemorlarning psixologiyasi — bu shaxsning hissiy, ijtimoiy va ma'naviy jihatlarining murakkab uyg'unligidir. Kasallikning o'zi bilan bir qatorda, jamiyatdagi noto'g'ri qarashlar, stigmatizatsiya va ruhiy stresslar ham bemor hayotini qiyinlashtiradi.

Ilmiy va amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, psixologik yordam, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va ruhiy barqarorlikni rivojlantirish OITS bilan yashovchi insonlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu sababli, har bir tibbiy muassasa tizimida psixologik xizmat faoliyatini kuchaytirish zarurdir

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. WHO & UNAIDS (2023). Global HIV/AIDS Report 2023.
2. Taylor, S. E. (2011). Health Psychology.
3. Kübler-Ross, E. (1969). On Death and Dying. Macmillan. — Psixologik moslashuv bosqichlari konsepsiyasi.
4. UNAIDS, WHO (2023) hamda Chida & Vedhara (2009). Psychosomatic Medicine. — OITSda ruhiy sog'liq bo'yicha meta-tahlillar.

5. Нарметова, Ю. К. ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПАЦИЕНТОВ С ПСИХОСОМАТИЧЕСКИМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ. ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ, 200.
6. Narmetova, Y. (2016). Tibbiyot muassasalarida faoliyat yurituvchi psixolog kadrlar tayyorlash muammolari.
7. Нарметова, Ю. (2022). Эмоционально-невротические расстройства у психосоматических больных и особенности оказания психологической помощи. Общество и инновации, 3(2/S), 64-71.
8. Нарметова, Ю. (2015). Методологические и методические проблемы организации психологической службы в медицинских учреждениях.
9. Нарметова, Ю. (2017). Психологическая помощь больным с хроническими соматическими заболеваниями.
10. Axmedova, M. T., & Narmetova, Y. K. (2023). BOLALARDA OLIY NERV FAOLIYATI TIPLARINING XUSUSIYATLARI VA ULARNI TARBIYALASH. Academic research in educational sciences, 4(TMA Conference), 707-712.

